

СЕКЦІЯ 5 ВІКОВА ТА ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

РІВЕНЬ СПРИЙНЯТТЯ ПИСЬМОВОГО ПРОФЕСІЙНОГО ПОВІДОМЛЕННЯ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

THE LEVEL OF PERCEPTION OF A WRITTEN PROFESSIONAL MESSAGE AS A FACTOR OF PROFESSIONAL SPEECH COMPETENCE OF FUTURE MANAGERS

У статті висвітлено важливість сприйняття професійного повідомлення, яке є зворотним боком його продукування. Високий рівень професійно-мовленнєвої компетентності неможливий без навичок швидкого та відповідного сприйняття інформації, що надає тобі твій співрозмовник. Таким чином, сприйняття письмового професійного повідомлення у майбутніх менеджерів потребує наявності основних знань із напрямку «менеджмент» та навичок швидкого і відповідного розпізнання письмової інформації.

Визначено, що показник читання і розуміння професійного тексту відображає здатність майбутнього менеджера сприймати та розуміти професійну інформацію, що надана співрозмовником у письмовій формі.

Проведене автором емпіричне дослідження рівня сприйняття письмового тексту відбувалося за рахунок адаптованого тесту Мюнстерберга та виконання письмового завдання із ситуаційних вправ. Оцінка відбувалася шляхом аналізу вибірковості уваги у письмовому тексті та розуміння мети і назви запропонованих документів. Загальна кількість респондентів становила 252 абітурієнта ВНЗ України за спеціальністю «Менеджмент». Був проведений аналіз рівня цих показників у бакалаврів та магістрів.

Результати дослідження свідчать, що більшість респондентів має середній та низький рівні вибірковості уваги до письмового професійного тексту. При цьому більшість респондентів має низький та дуже низький рівні розуміння і мети тексту професійного документу. Таким чином, більшість респондентів не може достатньо чітко зрозуміти і сформулювати зміст та мету письмового професійного повідомлення.

Визначено, що загальний рівень сприйняття письмового професійного повідомлення є недостатнім для наявності високого рівня професійно-мовленнєвої компетентності, тому необхідне підвищення обізнаності майбутніх менеджерів із цього напрямку.

Ключові слова: професійне повідомлення, сприйняття професійного повідомлення,

менеджер, професійний текст, професійно-мовленнєва компетентність.

The article highlights the importance of receiving a professional message, which is the reverse side of its production. A high level of professional speech competence is impossible without skills of quick and appropriate perception of information provided by your interlocutor. Thus, the perception of a written professional message by future managers requires basic knowledge of management and skills of quick and appropriate recognition of written information.

It is determined that the indicator of reading and understanding professional text shows the future manager's ability to perceive and understand professional information provided by the interlocutor in written form.

The author's empirical research on the level of comprehension of the written text was conducted using the adapted Münsterberg test and the performance of a written task based on situational exercises. The evaluation was carried out by analyzing the selectivity of attention in the written text and understanding the purpose and title of the offered documents. The total number of respondents was 252 management applicants to Ukrainian universities. One has analyzed the level of these indicators among Bachelors and Masters.

The results of the study show that the majority of respondents have an average and low level of selective attention to written professional text. At the same time, the majority of respondents have a low and very low level of understanding of the content and purpose of the text of the professional document. Thus, most respondents cannot clearly understand and form the content and purpose of the written professional message.

It is defined that the general level of perception of the written professional message is not sufficient for the high level of professional speech competence. Therefore, it is necessary to increase the awareness of future managers in this area.

Key words: professional message, perception of professional message, manager, professional text, professional speech competence.

УДК 159.953

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.48.11>

Власенко О.О.

к.е.кон.н., доцент,

докторант

Університет Григорія Сковороди
в Переяславі

Професійне мовлення є обов'язковим інструментом менеджера у його професійних комунікаціях. Одним із етапів професійної комунікації є сприйняття професійного повідомлення, яке є зворотним боком його продукування.

Високий рівень професійно-мовленнєвої компетентності менеджера вимагає швидкого сприйняття та розуміння інформації, яку надає твій співрозмовник.

Аналізом письмового тексту як мовленнєвого комунікативного акту професіона-

лів займалися вчені: Л. Виготський, Н. Єфімова, В. Заніздра, Н. Заніздра, В. Зинченко, А. Казанцева, Мамчур, С. Ревуцька, О. Романуха, Н. Свердлова, П. Чевердак та ін.

Однак у своїх працях вони не розкрили питання оцінки рівня сприйняття письмового професійного повідомлення як одного з чинників професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх менеджерів.

Метою дослідження є емпіричне визначення та аналіз показника сприйняття письмового професійного тексту майбутніми менеджерами як чинника їхньої професійно-мовленнєвої компетентності.

Сприйняття письмового професійного повідомлення потребує наявності основних знань із напрямку «менеджмент» та навичок швидкого і відповідного розпізнання письмової інформації.

Як свідчать дослідження Н. Заніздра, В. Заніздра, одними з компонент, що «становлять основу мовленнєвої компетенції майбутнього фахівця», є вміння «відтворювати письмові тексти різних стилів мовлення; уміти користуватися різними видами читання» [4, с. 158].

Проводимо дослідження сприйняття особливостей професійної мови, що «забезпечує різні комунікативні потреби в професійній сфері, виділяється відповідно до сфери трудової діяльності, у якій вона функціонує, і відрізняється від інших професійних мов своєю лексико-семантичною системою» [6, с. 11].

Виходимо з того, що передумовами сприйняття професійної інформації є: психологічна готовність і здатність сприйняти інформацію та наявність необхідних знань про професійні категорії і мовленнєві обороти, що використовуються під час написання професійних повідомлень.

Під час оцінки сприйняття визначаємо, що для вільного володіння письмовою формою професійного мовлення абітурієнти «повинні мати чималий активний лексичний запас фахової термінології, адже мовленнєва специфіка наукового стилю визначається, насамперед, великою кількістю термінів, які активно обслуговують сферу професійно-виробничої діяльності» [4, с. 159].

Використовуємо думку О. Сергеєнкової, що «письмове мовлення вимагає особливої продуманості, плановості, усвідомленості». При цьому сприйняття – «це психічний процес відображення в мозку предметів і явищ у цілому, у сукупності всіх їхніх властивостей та якостей за безпосередньої дії на органи чуття людини» [3, с. 194].

Тому дуже важливо для менеджера розуміти значення професійних понять та професійних мовних оборотів для сприйняття професійного повідомлення. Саме домовленість уніфікації

професійних мовних одиниць дає можливість фахівцям швидко та відповідно сприймати професійну інформацію.

Підтримуємо підхід М. Брус, яка вважала, що «основним видом писемного ділового мовлення є документ». При цьому документом вважається «діловий папір, оформлений у заведеному порядку, що фіксує і передає інформацію, підтверджує її достовірність та об'єктивність і має відповідно до чинного законодавства юридичну силу» [2, с. 9].

Уважаємо, що «письмовий документ – це письмовий текст про реальні факти й події, який укладається за визначеними правилами, виконує конкретну функцію та має відповідно до чинного законодавства юридичну силу» [5, с. 7].

Необхідно зазначити, що розглядаємо документ з позиції підходу О. Абрамчук та Г. Кухарчук, відповідно якого «документ є інструментом управління; ця функція притаманна низці управлінських документів ... які спеціально створюються для реалізації завдань управління» [1, с. 5].

У своєму дослідженні виходимо з того, що кожне професійне, письмове повідомлення з менеджменту має наперед визначену, стандартизовану структуру та мовні обороти і формулювання. Ґрунтуємося на тому, що «текст документа повинен бути чітким, коротким і не допускати різних тлумачень». При цьому у документі обов'язкова «наявність усталених мовних зворотів, певна стандартизація початків і закінчень» [7, с. 5].

Таким чином, визначаємо, що показник читання і розуміння професійного тексту відображає здатність індивіда сприймати та розуміти професійну інформацію, що подана співрозмовником у письмовій формі.

Для аналізу цього показника діагностуємо вибіркковість уваги в письмовому тексті та рівень розуміння письмового професійного тексту.

Аналіз рівня вибіркковості уваги дає змогу визначити одну із загальних когнітивних навичок особистості, рівень концентрування уваги індивіду до письмового професійного тексту, навіть за наявності перешкод сприйняття інформації під час постановки свідомої мети. Ця здатність особистості поліпшує рівень сприйняття письмового повідомлення.

У нашому емпіричному дослідженні брали участь абітурієнти, що навчалися на IV курсі бакалаврату (перший, бакалаврський, рівень ЗВО IV рівня акредитації) та на I курсі магістратури (другий, магістерський, рівень ЗВО IV рівня акредитації) за спеціальністю 073 «Менеджмент». Емпіричне дослідження рівня сприйняття письмового професійного повідомлення проводилося за допомогою анкетування та письмового ситуативного завдання.

Загальна кількість респондентів – 252 абітурієнта ВНЗ України, із них 126 магістрів та 126 бакалаврів.

Для визначення вибірковості уваги майбутніх менеджерів було застосовано письмове завдання. У ньому був використаний адаптований тест Мюнстерберга за рахунок того, що оригінальний тест не відображає специфіку професійного мовлення менеджерів. Цей тест є психодіагностичним та відображає рівень когнітивних навичок особистості.

Діагностика за цим тестом була спрямована на визначення вибірковості уваги у професійному тесті. Тому було складено авторську анкету оцінювання вибірковості уваги, у якій зашифровано 25 професійних термінів, пов'язаних із менеджментом.

Це дослідження ґрунтувалося на сприйнятті письмового тексту за наявності перешкод у вигляді додаткових літер та відсутності синтаксичних пропусків між словами. Респонденту було надано набір літер, у яких необхідно підкреслити всі наявні там слова за дві хвилини. Наприклад, «рюклбюсаудитуфркнп». Респондент повинен був знайти замасковане слово «аудит».

У запропонованому тексті були замасковані такі слова: акція, банк, ціна, кодекс, брокер, фінанси, контроль, маркетинг, ф'ючерс, аудит, управління, прибуток, мотив, економіка, витрати, керівник, кошти, валюта, бюджет, концерн, фонд, стратегія, організація, функція, менеджер.

Потім було підраховано кількість правильно написаних слів. Залежно від результату визначено такі рівні вибірковості уваги особистості до письмового тексту: від 24 слів і більше – дуже високий рівень вибірковості уваги до письмового професійного тексту; від 20 до 23 слів – високий рівень вибірковості

уваги до письмового професійного тексту; від 16 до 19 слів – середній вибірковості уваги до письмового професійного тексту; від 12 до 15 слів – низький рівень вибірковості уваги до письмового професійного тексту; менше 12 слів – дуже низький рівень вибірковості уваги до письмового професійного тексту.

Аналіз результатів за цією методикою свідчить, що більшість респондентів (42%, $n=107$) має середній рівень вибірковості уваги до письмового професійного тексту та 37% ($n=93$) – низький рівень цього показника. Лише 7% ($n=17$) мають високий рівень, а 14% ($n=35$) – дуже низький рівень цього показника. Аналіз рівнів показників за досліджуваними групами респондентів (бакалаврів та магістрів) засвідчив, що тенденція майже однакова (рис. 1).

Середньозважене відхилення показників становило 3,5%. Найбільш значне відхилення – у групі з дуже низьким рівнем вибірковості уваги до письмового професійного тексту. Так, у бакалаврів до дуже низького рівня означеного показника відносяться 17% ($n=22$), а у магістрів – 10% ($n=13$) опитаних.

Для підтвердження цих емпіричних даних розраховуємо коефіцієнт Фішера та Стюдента. Коефіцієнт Фішера становить 1,03, що менше, ніж f -критичне, за кількості ступенів свободи $p < 0,05$; $p < 0,01$. Це підтверджує H_0 – нульову гіпотезу, відповідно якої групи бакалаврів та магістрів є однорідними вибірками в межах своєї групи.

Коефіцієнт Стюдента дорівнює 1,37, що менше, ніж t -критичне, за кількості ступенів свободи $p < 0,05$; $p < 0,01$. Відповідно до цього, ми приймаємо H_0 – нульову гіпотезу, що говорить про рівність дисперсій цих двох вибірок, тобто відмінності порівнюваних величин статистично є не значимими. Отже, психологічна передумова опанування ПМК, а саме рівень

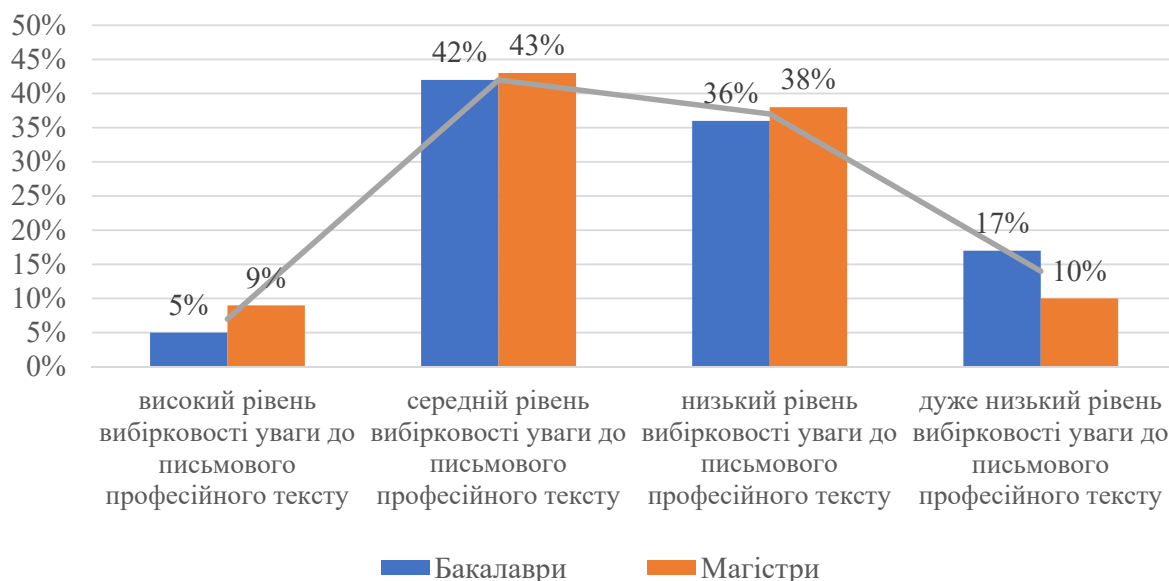

Рис. 1. Рівень вибірковості уваги до письмового професійного тексту майбутніх менеджерів

вибірковості уваги до письмового професійного тексту, у цих двох групах респондентів однакова.

Ці дані свідчать, що половина респондентів має задовільний рівень вибірковості уваги до письмового професійного тексту. Це свідчить про наявність психологічних передумов сприйняття професійної інформації. Однак половина респондентів має низький та дуже низький рівні цього показника, тому існує необхідність підвищення його рівня. Підвищення рівня цієї здатності поліпшить інші когнітивні навички абітурієнта, тому що можливість швидко сприймати письмову інформацію позитивно відображається на інших навичках особистості, що є необхідними для її фахової діяльності.

Друга методика відображає здебільшого рівень знанневого фактору, що впливає на сприйняття інформації. За рахунок відсутності методик, що можуть виявити рівень сприйняття професійної інформації з менеджменту, було використано авторський Кейс-стаді, який відображає п'ять реальних професійних документів, що використовуються в управлінні організацією. Респондентам необхідно визначити назву та мету кожного документа. За кожну правильно визначену мету або назву респондент отримував 10 балів. У разі частково або неповно визначеної мети або назви документа респондент отримував 5 балів за відповідь. За невизначену – 0 балів. Результатом оцінки стала сума балів, що була набрана респондентом.

Інтерпретація даних відбувалася на основі побудованої порядкової шкали та яку інтерпретуємо виходячи з таких даних: від 91 до 100 балів – дуже високий рівень розуміння письмового професійного тексту; від 80 до 90 балів – високий рівень розуміння письмового професійного тексту; від 60 до 79 балів –

середній рівень розуміння письмового професійного тексту; від 50 до 59 – низький рівень розуміння письмового професійного тексту; менше 50 балів – дуже низький рівень розуміння письмового професійного.

Дослідження показали, що за цим кейсом більшість респондентів (59%, $n=150$) має низький рівень розуміння письмового професійного тексту та 28% ($n=70$) – середній рівень, а 13% ($n=13$) – дуже низький рівень цього показника. Аналіз рівнів показників за досліджуваними групами респондентів (бакалаврів та магістрів) засвідчив, що розподіл респондентів за рівнями суттєво не відрізняється (рис. 2).

За цим кейсом рівень розуміння письмового професійного тексту у бакалаврів незначно вище. До середнього рівня розуміння письмового професійного тексту відноситься 29% ($n=37$) бакалаврів та 26% ($n=33$) магістрів. При тому, що до низького рівня розуміння письмового професійного тексту відноситься 54% ($n=68$) бакалаврів і 65% ($n=82$) магістрів. При цьому у бакалаврів до дуже низького рівня цього показника належать 17% ($n=21$) респондентів на відміну від магістрів, де до найнижчого рівня належать лише 9% ($n=11$).

Для підтвердження цих емпіричних даних розраховуємо коефіцієнт Фішера та Стюдента. Коефіцієнт Фішера становить 1,26, що менше, ніж f – критичне, за кількості ступенів свободи $p < 0,05$; $p < 0,01$. Це підтверджує H_0 – нульову гіпотезу, відповідно якої групи бакалаврів та магістрів є однорідними вибірками в межах своєї групи.

Коефіцієнт Стюдента дорівнює 0,77, що менше, ніж t – критичне, за кількості ступенів свободи $p < 0,05$; $p < 0,01$. Відповідно до цього, ми приймаємо H_0 – нульову гіпотезу, що говорить про рівність дисперсій цих двох вибірок,

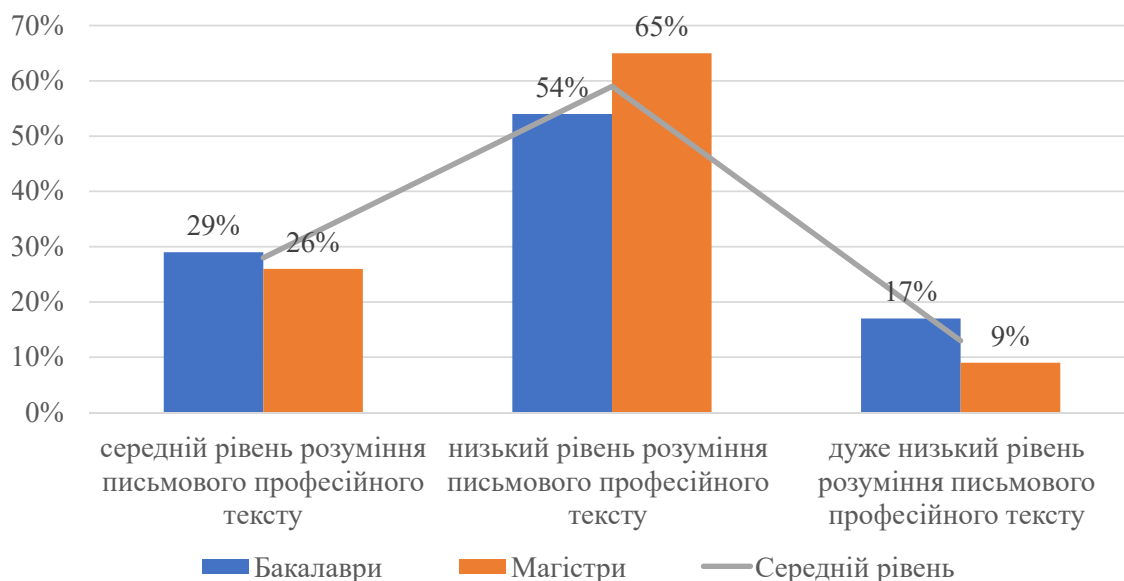

Рис. 2. Рівень розуміння письмового професійного тексту майбутніми менеджерами

тобто відмінності порівнюваних величин статистично є не значимими. Отже, рівень розуміння письмового професійного тексту у цих двох групах респондентів однаковий.

Таким чином, рівень навичок сприйняття професійної інформації у майбутніх менеджерів знаходиться на низькому рівні.

Усі ці дані свідчать, що більшість респондентів не може правильно зрозуміти і сформулювати зміст та мету прочитаного, письмового професійного повідомлення. Це свідчить про необхідність підвищення обізнаності з цього питання у навчальному процесі зі спеціальності «Менеджмент».

Висновки з проведеного дослідження. Високий рівень професійно-мовленнєвої компетентності вимагає швидкого професійного сприйняття інформації, що надає тобі співрозмовник. Сприйняття письмового професійного повідомлення потребує наявності основних знань із напрямку «менеджмент» та навичок швидкого і відповідного розпізнання письмової інформації.

Проведене дослідження у майбутніх менеджерів свідчить, що майже половина респондентів має середній, а половина – низький та дуже низький рівні вибірковості уваги до письмового професійного тексту. Цей рівень однаковий у магістрів та бакалаврів. Це свідчить про наявність психологічних передумов сприйняття професійної інформації у певної кількості респондентів, однак частина респондентів має незадовільний рівень вибірковості уваги, тому існує необхідність підвищення рівня цього показника.

Аналіз навичок розуміння письмового професійного тексту засвідчує, що більшість респондентів має низький рівень розуміння письмового професійного тексту. При цьому цей рівень однаковий у магістрів та бакалаврів.

Це свідчить про необхідність підвищення цієї знаннєвої обізнаності респондентів.

Дані дослідження визначають, що більшість респондентів не може правильно зрозуміти і сформулювати зміст та мету прочитаного, письмового професійного повідомлення. Це свідчить про необхідність підвищення рівня сприйняття професійного тексту у навчальному процесі зі спеціальності «Менеджмент» для підвищення рівня професійно-мовленнєвої компетентності.

Подальше дослідження цього напрямку є перспективним, оскільки ця навичка є складовою частиною професійно-мовленнєвої компетентності менеджерів, високий рівень якої є обов'язковою умовою відповідного рівня їхньої професійної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абрамчук О.В., Кухарчук Г.В. Практикум з української мови за професійним спрямуванням (для СРС) : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2018. 102 с.
2. Брус М.П. Українське ділове мовлення : навчальний посібник. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2004. 230 с.
3. Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. Загальна психологія: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 296 с.
4. Заніздра Н.О., Заніздра В.В. Формування професійного мовлення студентів технічних спеціальностей у вищому навчальному закладі. *Вісник КДПУ*. 2006. Вип. 2/2006(37). Ч. 2. С. 157–159.
5. Писарська Н.В. Українська мова за професійним спрямуванням. Письмове ділове мовлення : навчальний посібник. Харків : Панов А.М., 2016. 113 с.
6. Соболевська О. Усне професійне мовлення. Львів : Малий видавничий центр, 2018. 100 с.
7. Тимкова В.А., Марцінко Т.І. Ділове мовлення. Методичні рекомендації й зразки ділових паперів. Вінниця : ВВ ВДАУ, 2010. 48 с.